

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/330500749>

Роль слідчих комісій у здійсненні парламентського контролю уряду в країнах ЄС

Article · January 2011

CITATIONS

0

READS

25

1 author:

[Svitlana Soroka](#)

Petro Mohyla Black Sea National University

26 PUBLICATIONS 0 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Cooperation Mechanisms between Parliament and Government [View project](#)

"EU GOVERNANCE AND POLITICS OF EUROPEAN INTEGRATION" [View project](#)

(доктринальне визначення) / А. Селіванов // Право України. – 2010. – № 6. – С. 34.

7. Українська енциклопедія. – К.: Вид-во Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998. – С. 277.

***Сас Ольга Сергіївна – аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України.**

УДК 351.07/.08

Світлана Сорока *

РОЛЬ СЛІДЧИХ КОМІСІЙ У ЗДІЙСНЕННІ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ УРЯДУ В КРАЇНАХ ЄС

Стаття присвячена аналізу практики застосування інституту слідчих комісій у країнах ЄС та визначенню ролі даного інституту в процесі парламентського контролю за діяльністю уряду.

Ключові слова: слідча комісія парламенту, парламентське розслідування, парламентський контроль уряду.

Сорока С. В. Роль следственных комиссий в осуществлении парламентского контроля деятельности правительства в странах ЕС.

Статья посвящена анализу практики применения института следственных комиссий в странах ЕС и определению роли данного института в процессе парламентского контроля за деятельностью правительства.

Ключевые слова: следственная комиссия парламента, парламентское расследование, парламентский контроль правительства.

Soroka S. V. Role the Investigating Commissions in Realization of Parliamentary Control over the Government in EU Countries.

Article is devoted to the analysis the practice of application the institute of investigating commissions in EU countries

Keywords: investigating commission of the parliament, parliamentary inquiry, parliamentary control.

Без сумніву інститут тимчасових слідчих комісій являє собою найважливіший механізм контролю, яким володіють сучасні парламенти. Верховна Рада України регулярно звертається до даного засобу з метою контролю уряду та інших органів виконавчої влади. Лише за період 1994-2011 року, за підрахунками автора, було створено 138 тимчасових слідчих комісій, що складає в середньому 28 комісій на кожну каденцію – найбільший показник з усіх країн Європи. Однак ефективність діяльності слідчих комісій досить низька, про що свідчить зокрема й те, що у 75 % випадків результати роботи комісій парламентом не розглядалися. Тому актуальним є дослідження досвіду функціонування слідчих комісій в країнах Європейського Союзу та ролі цього інституту в процесі контролю за урядом.

Слід зазначити, що визначена проблематика останнім часом не залишається поза увагою науковців, однак переважно зарубіжних. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методологічних проблем парламентського розслідування внесли російські вчені Д.Б.Трошев, Є.М.Якімова, Ю.Г.Федотова, Б.В.Гризов, європейські вчені К.Стром, В.Мюллер, Т.Бергман, Г.Пайдала, П.Чорний, Б.Банашак, М.Грибовський та японський дослідник Х.Ямамото. Серед українських праць присвячених проблемам парламентського розслідування та створення слідчих комісій слід відмітити працю А.Б.Медвіда та інформаційно-аналітичні дослідження експертів Лабораторії законодавчих ініціатив. Проблема ролі слідчих комісій у здійсненні парламентського контролю за діяльністю уряду в країнах ЄС досі не була предметом спеціального дослідження, що стало підставою для вибору теми статті, визначення її мети і завдань.

У процесі дослідження автор поставив мету здійснити проблемно-функціональний аналіз практики застосування інституту слідчих комісій в країнах ЄС та визначити особливості парламентського контролю за діяльністю уряду за допомогою даного інституту.

Говорячи про характер парламентського контролю, який здійснюється за допомогою слідчих комісій, слід звернути увагу на його дуалістичність. По-перше, такий контроль полягає у

встановленні певних фактів та їх оцінюванні, а отже є інформаційним. По-друге, це контроль коригуючий (корекційний) і включає в себе певний вплив з боку парламенту на становище контролюваного суб'єкта у майбутньому. Водночас зважаючи на цю другу фазу контролю важливо що такий вплив не може мати правових наслідків. Це обумовлено тим, що парламент в процесі реалізації функції контролю не може втручатися в справи, які належать до компетенції виконавчої або судової влади в такий спосіб, що може порушити принцип поділу державної влади.

Слідчі комісії є органами парламенту або однієї з його палат, що створюються з метою встановлення фактів неефективного державного управління, викриття зловживань органів державної влади і мають особливі повноваження наближені до судових та адміністративних. Слід виокремити наступні елементи, які глибше розкривають поняття слідчої комісії парламенту: є внутрішнім органом парламенту, до складу якої входять його члени; має повноваження проводити розслідування; метою діяльності є дослідження фактичного та правового стану окресленої парламентом проблеми, зокрема також питання про політичну та конституційну відповідальність і формулювання відповідного рішення; для реалізації власної мети комісія має владні повноваження щодо суб'єктів підконтрольної парламенту виконавчої влади, зокрема фізичних осіб задля отримання інформації, такі її функції є аналогічними або подібними до тих, що належать органам судової або виконавчої влади; результати роботи комісії є основою для прийняття парламентом рішення в межах наданих йому повноважень, а також надають суспільству інформацію про справу, яка є об'єктом дослідження.

Взагалі, комісії що наділяються правом проведення слідчих дій, є основним засобом розслідування та притягнення до відповідальності урядових чиновників, який є у розпорядженні парламенту. В цьому контексті важливим питанням є визначення парламентського органу наділеного компетенцією проводити розслідування. Як правило, у країнах Європи нею наділяються тимчасові спеціалізовані слідчі комісії. Вони мають різні назви: слідчі комітети парламенту у Австрії, Швеції, Польщі, Латвії, Німеччині; парламентські слідчі комісії в Естонії та Литві; парламентські комітети з розслідування особливо важливих справ у Данії тощо. Однак слід звернути увагу на те, що у деяких країнах для проведення парламентського розслідування поряд із тимчасовими слідчими комісіями використовуються також наявні в парламенті (палаті) постійні комітети як то у Франції та Італії. У Німеччині слідчі повноваження поряд із спеціалізованими слідчими комітетами має Комітет з питань оборони, який за покладення на нього обов'язків провести парламентське розслідування наділяється правами слідчої комісії. У Нідерландах з 2002 року нижня палата парламенту має свій власний постійний слідчий підрозділ, так званий Слідчий Офіс, основною функцією якого є перевірка даних, котрі уряд надає Палаті Представників.

Слід акцентувати що прерогативи створення слідчих комісій, як правило, належать нижнім палатам парламенту, тому верхні палати у Чехії, Німеччині, Польщі, Австрії не маючи повноважень нагляду за урядом, такі комітети створювати не можуть. У Словенії верхня палата Національна Рада не може створити слідчого комітету, але може вимагати зробити це у нижньої палати Національної Асамблеї.

Аналізуючи особливості процедури проведення парламентського розслідування доцільно виокремити його стадії. Російський дослідник Д.Б.Трошев виокремлює їх чотири: порушення парламентського розслідування; підготовка до проведення розслідування; збір та аналіз інформації; оприлюднення заключного звіту [1, с. 7].

Також важливим моментом після проведення парламентського розслідування, на думку автора, є контроль за реалізацією прийнятих рішень парламенту за результатами звіту слідчої комісії. Він може здійснюватися відповідним постійним комітетом, компетенція якого відповідає розглянутій слідчою комісією справі.

Ініціювати створення спеціальної слідчої комісії можуть члени парламенту, а в окремих випадках навіть уряд. Виключенням є Австрія та Данія, де лише комітети з внутрішніх справ палат парламенту (Головний комітет та Постійний адміністративний комітет відповідно) можуть запровадити парламентське розслідування. Кількість парламентарів необхідна для порушення питання щодо створення слідчої комісії коливається від одного до 1/3 членів парламенту (палати). У Румунії та Іспанії політичні групи парламенту теж мають таке право [2, с. 41]. Іншою є ситуація стосовно прийняття рішення про створення комісії, яке, як правило, вимагає згоди парламентської більшості, незалежно від того скільки підписів було зібрано на користь такого рішення. Виключенням серед країн ЄС є Німеччина та Португалія, у яких створення слідчої комісії вимагає

згоди 1/4 та 1/5 членів парламенту відповідно. Ускладненою є процедура створення тимчасової слідчої комісії у Франції, де пропозиція щодо її створення спрямовується на розгляд парламентського комітету, що має відповідну спеціалізацію. Лише після аналізу ситуації та звіту комітету палата приймає рішення про необхідність створення слідчої комісії [2, с. 42].

Цілком зрозуміло, що причиною встановлення чітких процедур для створення слідчих комісій є необхідність недопущення використання інституту парламентських розслідувань як інструменту політичного тиску на уряд та парламент, що може призвести до дестабілізації системи державного управління. З іншого боку, вимоги до створення слідчої комісії не повинні стати перешкодою для проведення об'єктивного парламентського розслідування. Не можна дозволити політичним силам, що підтримують уряд у парламенті, блокувати спроби їх ініціювання. У світлі окреслених вище факторів великого значення набуває можливість опозиції ініціювати парламентське слідство, а саме ухвалення рішення про створення слідчої комісії та прийняття рішення щодо її звіту. Було б цілком логічно, щоб меншість у парламенті мала б більше можливостей робити це. Але практика розвинених європейських країн не підтверджує цього.

Для того, щоб розслідування було об'єктивним до складу слідчих комісій залучаються представники різних парламентських фракцій, зокрема й опозиційних. У переважній більшості країн члени комісій обираються парламентом на засадах пропорційного представництва політичних сил. Це означає, що більшість у комісії, як правило, представляють представники урядової коаліції. Однак загальною тенденцією є намагання надати можливість малим та опозиційним партіям можливість брати активну участь у роботі слідчих комісій. З такою метою у Німеччині з 1970 року була запроваджена формула представництва за методом Гейера-Німейера – якщо, зважаючи на малочисельність, фракція не отримує жодного місця в слідчій комісії вона має право делегувати спеціального спостерігача, який бере участь у засіданнях без права голосу [3, с. 65]. У деяких країнах передбачено надання права опозиційним депутатам отримувати посаду керівника слідчого комітету або його заступника. Часто неписаним правилом є приналежність керівника та заступника до різних політичних фракцій, що також гарантує опозиції участь у керівництві роботою комісії особливо за умов двопартійної системи. За необхідності, до складу слідчих комісій залучаються експерти з предмету розслідування. У Німеччині при цьому експерти залучені ззовні вважаються повноцінними членами комісії і навіть мають право голосу [4, с. 363].

Ефективність роботи слідчих комісій багато в чому залежить від повноважень, якими вони наділені. Як правило, органи уповноважені проводити парламентські розслідування наділяються досить широкими повноваженнями. Виокремлюють дві моделі конституційного та законодавчого врегулювання слідчих повноважень комісій. Перша модель передбачає застосування процедур згідно кримінального кодексу (Польща, Австрія, Німеччина, Італія, Словаччина, Литва). В межах цієї моделі рішення про застосування примусу щодо свідків приймає відповідний судовий орган, до якого може звернутися комісія. Згідно другої моделі повноваження комісії врегульовані законодавчими актами, що стосуються діяльності слідчої комісії (В Чехії у Регламенті засідань слідчої комісії, який має ранг законодавчого документу). Це дозволяє злагоджено працювати спираючись на норми створені спеціально для потреб слідчої комісії, надаючи їй ширші компетенції і право вирішувати, які саме засоби застосовувати в процесі роботи.

Як вже зазначалося, парламентські розслідування можуть проводитися у відповідності до приписів кримінально-процесуального законодавства, а отримані матеріали можуть бути підставою для порушення кримінальної справи. Слідчі комісії можуть викликати на свої засідання і заслуховувати будь-яких посадових та інших осіб, направляти запити в органи влади, вимагати надання інформації, у тому числі секретного характеру, в якій, як правило, їм не може бути відмовлено. Обмеження може стосуватися урядової інформації, як це відбувається у Великій Британії, де слідчі комітети можуть вимагати відповідні документи міністерств, однак уряд має право надавати дані лише в тому обсязі, в якому вважає за потрібне. Повноваження комісії щодо допиту свідків, як правило, законодавчо закріплені, що надає авторитету парламентському розслідуванню. Відмова з'явитися за викликом слідчої комісії і давати свідчення загрожує обвинуваченням у неповазі до парламенту або притягненням до адміністративної відповідальності. Слід зазначити, що це є дуже важливим, тому що, як засвідчує досвід Франції, до закріплення у 1977 році даного положення мали місце випадки відмови посадових осіб з'являтися на вимогу комісії [5].

У загальному вигляді можна окреслити таку схему повноважень слідчих комісій: у

визначеному законом порядку отримувати необхідні дані, що стосуються предмета розслідування, від державних органів, органів місцевої влади, службових осіб та окремих громадян; ознайомлюватись з документами, що мають відношення до предмета розслідування; запрошувати осіб для отримання свідчень чи пояснень з питань, щодо яких проводиться розслідування, заслуховувати їх; залучати фахівців для роботи в слідчій комісії, призначати необхідні експертизи [6, с. 15].

Після проведення розслідування слідча комісія доповідає про його результати на засіданні парламенту (палати). Наслідком звіту комісії може бути притягнення посадових осіб до конституційної або політичної відповідальності, а також направлення справи до правоохоронних органів. Однак парламентське розслідування не може конкурувати із судовим, тим більше підмінити його. Постанови слідчих комісій не підлягають розгляду в суді. Суди вільні у розгляді та оцінці обставин справи і можуть як враховувати, так і не брати до уваги результати розслідування слідчих комісій. У Нідерландах взагалі забороняється, щоб результати розслідування слідчої комісії згодом стали основою судових рішень.

Іншим важливим моментом на якому слід акцентувати є те, що звіт слідчого комітету або комісії виконує суто консультативну функцію, він не є обов'язковим для виконання ні для парламенту, ні для уряду, ні для судових органів. В ньому наводяться підсумки діяльності слідчого органу, які можуть бути корисними для подальшого вирішення проблеми компетентними органами. І зрозуміло, що для того, щоб ці рекомендації були втілені в життя, їх має підтримати парламентська більшість. Уповноважені органи повинні вчинити визначені законом дії для імплементації рішень комісії (наприклад, парламент може ініціювати прийняття закону, спрямованого на вирішення проблеми, що стала предметом розслідування комісії, з урахуванням розроблених нею рекомендацій) [6, с. 11-12].

На думку автора, ефективність імплементації рішення парламенту за результатами звіту слідчої комісії визначає загальну дієвість парламентського контролю, що здійснюється за допомогою даного інституту. Важливо, щоб парламент проводив подальший моніторинг про стан впровадження вироблених рекомендацій. Така практика, зокрема, існує у Франції. Після завершення шестимісячного терміну з моменту публікації звіту слідчого комітету, уповноважений член відповідного постійного комітету має представити у своєму комітеті звіт про практичну реалізацію рекомендацій, визначених слідчим комітетом.

Досить часто комісія завершує свою діяльність без подання звіту (до речі така практика спостерігається також і в Україні). Так, наприклад, в Угорщині більшість із існуючих слідчих комісій не подали фінального звіту на розгляд парламенту, оскільки не могли його створити через розбіжність у поглядах на результати розслідування. Таким чином функціонування такої комісії втрачає сенс, адже вся суть її діяльності має бути відображена у підсумковому звіті. Світова практика свідчить, що членам тимчасових слідчих органів буває важко знайти консенсус під час створення рекомендацій стосовно подальшого вирішення розслідуваного питання. В Австрії цю проблему було вирішено таким чином: фінальний звіт повинен складатись із усіх позицій та пропозицій, представлених членами слідчої комісії [6, с. 34].

Кожна країна має власні особливості функціонування тимчасових слідчих комісій. Охарактеризуємо їх на прикладі окремих країн ЄС. У Австрії слідча комісія створюється парламентською більшістю і кожна партія, представлена у Вищому парламентському комітеті, автоматично у ній репрезентується. Слідчі комісії працюють за такими самими правилами як кримінальні суди. До 1988 року діяльність таких комісій не була публічною, але на сучасному етапі Президент парламенту може надати доступ представникам медіа до заслуховування показань свідків та експертів, що й робиться у більшості випадків [4, с. 238].

У Бельгії парламентські слідчі комісії були нехарактерним явищем до 1980-х років, тому що парламентська більшість у солідарність із урядом намагалася не дозволяти дії, що могли дискредитувати окремих міністрів чи уряд у цілому. До того ж, навіть коли слідча комісія притягала окремих міністрів до відповідальності, вони не йшли у відставку доки їх підтримувала правляча партія. Сьогодні слідчі комітети стали альтернативним інструментом парламентського нагляду та їх діяльність набула значної публічності [4, с. 268].

Важливу роль в процесі контролю уряду, як засвідчує практика відіграє діяльність слідчих комісій в Італії. Значний резонанс отримала робота спеціальних комісій з безробіття, розслідування діяльності трестів (забезпечення свободи конкуренції) і злочинів мафії, створюючи багато проблем для правлячих кіл. На думку К.Г.Холодковського, незважаючи на те, що

створення деяких комісій надавало уряду можливість затягнути чи відстрочити рішення питання, не можна недооцінювати їх діяльність. В результаті їх діяльності надбанням громадськості ставала достовірна інформація про проблеми управління державою. Так робота комісії з розслідування злочинів мафії багато в чому підготувала ґрунт для підтримки суспільством рішучих антимафіозних заходів, що були застосовані в 1980-1990 роки [7, с. 36]. Водночас саме завдяки парламентським розслідуванням були відправлені у відставку, а потім притягнені до судової відповідальності низка представників уряду.

В Іспанії парламентські розслідування згідно ст. 76 Конституції можуть проводити як спільні комісії Конгресу Депутатів і Сенату, так і створені окремо палатами. Іспанськими фахівцями з конституційного права діяльність слідчих комісій визначається в якості однієї з найбільш значимих функцій, що здійснюються Парламентом і використовується для рішення будь-яких питань, які становлять публічний інтерес. Так, наприклад, протягом 1990-1992 років у Сенаті працювали комісії з розслідування проблем терористичної діяльності, робітників-емігрантів, університетської освіти, повеней, національних аеропортів, продажу й споживання наркотиків і т. п. [8, с. 129].

Деяка інша ситуація склалася у Франції, де процедура контролю виконавчої гілки влади через створення тимчасових слідчих комісій рідко є ефективною. У більшості випадків, коли опозиція хоче створити таку комісію, уряд має можливість за підтримки парламентської більшості запобігти цьому, до того ж саме парламентська більшість має виключне право призначати членів комітету [4, с. 339]. Ускладненим є порядок включення питання про формування комісії до порядку денного засідання палати, оскільки відповідно до п. 1 ст. 48 Конституції Французької Республіки 1958 р. уряд встановлює пріоритетний, а Національні Збори – додатковий порядок денний, що не дозволяє депутатам змінити передбачену програму роботи. По суті, уряд сам вирішує, потребує він контролю з боку парламенту або ні. Крім норм прописаних у Конституції Франції діяльність тимчасових слідчих комісій регулюється Ордонансом № 58-1100 від 17 листопада 1958 року та Регламентом Національних Зборів Республіки. Рішення про створення слідчої комісії приймається постійною комісією палати – Комісією конституційних законів, яка може відхилити пропозицію про створення комісії, якщо це може спричинити втручання у виняткову компетенцію виконавчої влади або будь-яких інших органів, в тому числі й власне Національних Зборів. Парламентська статистика свідчить про те, що з 1981 по 1986 роки з 65 внесених пропозицій про створення комісій 60 було відхилено, з 1986 по 1988 роки з 22 пропозицій було відхилено 16 [8, с. 120]. Це пояснюється тим, що Уряд за допомогою конференції Глави Національних зборів перешкодив їхньому створенню, вважаючи це обмеженням своєї влади.

На думку дослідника О.Д.Керімова частота створення тимчасових слідчих комісій перебуває в прямій залежності від відносин між урядом і Національними Зборами Франції. У зв'язку з тим, що в нижній палаті встановлений мажоритарний парламентаризм, між нижньою палатою й вищим органом виконавчої влади існує політична згода щодо основних питань національної політики, і якщо більшість членів парламенту підтримують виконавчу владу, то комісії створюються досить рідко [9, с. 81-82]. Однак іншою є ситуація за умов так званого періоду когабітації – співіснування Президента та Прем'єр-міністра, які походять із різних політичних сил, що може спричинити конфлікт у межах розділеної виконавчої влади. В таких умовах створення слідчих комісій стає важливою формою парламентського контролю за виконавчою владою, якою фактично керує Президент Франції. Так, з 1997 по 2001 рік було створено 15 тимчасових слідчих комісій.

Згідно ч. 5 ст. 6 Ордонансу № 58-1100 від 17 листопада 1958 року й пп. 1,2 Регламенту Національних Зборів діяльність слідчих комісій носить тимчасовий характер і припиняється з моменту надання доповіді, але не пізніше шестимісячного строку з моменту прийняття резолюції про створення комісії. За цей час необхідно зібрати інформацію й надати висновок палаті. Глава Національних Зборів повинен негайно повідомити Міністра юстиції відносно початку роботи спеціальної слідчої комісії. Згідно ст. ст. 145-3, 145-4 Регламенту Національних Зборів, якщо Міністр юстиції повідомить про початок судового розслідування по фактах, які стали основою для роботи слідчої комісії, то таке розслідування повинно бути негайно припинено главою Національних Зборів [10]. Робота комісії припиняється й у випадках розпуску Національних зборів Президентом Французької Республіки.

Наприкінці, слід акцентувати увагу на тому, що загальною тенденцією для всіх європейських країн є нечисельність тимчасових слідчих комісій. За підрахунками автора, у

Австрії такі комісії створювалися лише п'ять разів у 1980 роках, жодного разу у 1990-х роках та лише один раз за останні 10 років. У Бельгії за період 1888-1988 року було створено 9 таких комітетів, а починаючи з 1989 року майже кожен рік створюється по комітету. У Португалії створення слідчих комітетів інтенсивно використовується опозицією для контролю уряду, особливо під час функціонування однопартійних кабінетів. Середня кількість таких комітетів складає 8 за кожну каденцію парламенту. У Німеччині за каденцію парламенту в середньому утворюється 2-4 слідчі комісії. В Угорщині за останні чотири роки було створено 14 слідчих комітетів, переважна більшість за ініціативою опозиції.

Проведене дослідження дозволяє автору сформулювати наступні висновки та рекомендації:

1. Право створення парламентських слідчих комісій є найважливішим інструментом інформаційно-корекційного контролю уряду в країнах ЄС, яке є більш ефективним на відміну від інших інструментів, якими диспонує парламент. І хоча, якщо йдеться про вплив діяльності комісії на процес державного управління, то слід зазначити, що він є досить обмеженим, однак може призвести до організаційних змін у виконавчій владі, коректування її рішень та поведінки окремих посадових осіб.

2. З впевненістю можна стверджувати, що створення слідчих комісій на вимогу меншості у парламенті, як це відбувається у Німеччині та Португалії, робить даний інститут більш ефективним інструментом парламентського контролю. Водночас опозиція за таких умов не повинна зловживати таким правом, щоб не дестабілізувати діяльність органів державної влади і управління.

3. Серед негативних тенденцій у діяльності слідчих комісій в окремих країнах ЄС слід відзначити наступні. По-перше, домінування політичних та індивідуальних інтересів депутатів серед мотивів створення слідчих комісій, а також заполітизованість їх подальшої діяльності, що обмежує об'єктивність парламентського розслідування. По-друге, неподання звіту за результатами розслідування, але навіть за такої умови, слідчі комітети виконують важливу інформаційну роль, яка опосередковано, але позитивно відображається на якості контролю за урядом. По-третє, відсутність будь-яких політичних або правових наслідків за результатами їх роботи, що негативно впливає на розвиток даної форми парламентського контролю і фактично нівелює результати парламентського розслідування. Тому цілком закономірною є необхідність закріплення у нормативних документах положення про обов'язковий моніторинг відповідними спеціальними комісіями стану практичного впровадження рекомендацій парламенту прийнятих за результатами звіту слідчої комісії.

Перспективою подальших наукових досліджень в даному напрямку може бути проблемний аналіз ефективності парламентських розслідувань в окремих країнах Європи, що дозволить глибше вивчити обрану автором тему.

Список використаних джерел:

1. Трошев Д.Б. Парламентские расследования как форма контроля федерального собрания Российской Федерации за деятельностью федеральных органов государственной власти: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.02 / Д. Б. Трошев. – М., 2008. – 26 с.

2. Tools for parliamentary oversight: A comparative study of 88 national parliaments / Written and edited by H. Yamamoto. – Geneva: Inter-Parliamentary Union, 2007. – 82 p.

3. Czarny P. Komisje śledcze niemieckiego Bundestagu / P. Czarny // Przegląd Sejmowy. – 1999. – № 3(32). – S. 55-72.

4. Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies / Edited by K. Strom, W. Muller, T. Bergman. – New York: Oxford University Press Inc., 2003. – 764 p.

5. Зарубежный опыт осуществления парламентского контроля // Аналитический вестник Государственной Думы РФ. – 2009. – Выпуск 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iam.duma.gov.ru>

6. Слідчі функції парламенту: національний і зарубіжний досвід та напрями удосконалення. Інформаційно-аналітичне дослідження. – К.: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2007. – 43 с.

7. Грызлов Б.В. Специализированные органы парламента: сравнительный анализ / Б.В. Грызлов // Политическая экспертиза. – 2009. – № 1. – С. 26-36.

8. Марченко В.В. Конституційно-правовий статус уряду в країнах ЄС (на прикладі Франції, Федеративної Республіки Німеччини, Іспанії): Монографія / В.В. Марченко. – К.: Алерта, 2010. – 216 с.

9. Керимов А.Д. Парламентское право Франции / А.Д.Керимов. – М.: Норма, 1998. – 176 с.

10. Rules of Procedure of the National Assembly [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legifrance.gouv.fr>

* Сорока Світлана Вікторівна – кандидат політичних наук, докторант кафедри державної політики та менеджменту Інституту державного управління Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

УДК 342.4: 342.537 (477)

Володимир Шатіло *

«ПАРЛАМЕНТАРИЗМ» І «КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ» У ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ СУЧАСНОСТІ

Статтю присвячено проблемі взаємозв'язку між парламентаризмом та конституціоналізмом як засадничими інститутами правових систем сучасності.

Ключові слова: парламентаризм, конституціоналізм, парламент, парламентська більшість, вотум недовіри.

Шатіло В. А. «Парламентаризм» и «конституционализм» в правовых системах современности.

Статья посвящена проблеме взаимосвязи между парламентаризмом и конституционализмом как основополагающими институтами правовых систем современности.

Ключевые слова: парламентаризм, конституционализм, парламент, парламентское большинство, вотум недоверия.

Shatilo V. A. «Parliamentarism» and «Constitutionalism» in the Contemporary Law Systems.

The article deals with the content of relationship between parliamentarism and constitutionalism as the fundamental institutions of contemporary legal systems.

Keywords: parliamentarism, constitutionalism, parliament, a majority vote of no confidence.

Актуальність теми дослідження даної статті зумовлена цілою низкою чинників. По-перше, парламент є політико-правовим інститутом державної представницької влади, по суті – сполучною ланкою між суспільством і державою. Через нього, у першу чергу, реалізуються принцип народовладдя і принцип поділу влади, що саме по собі заслуговує на пильну увагу і вивчення як з боку науки конституційного права, так і теоретичного правознавства та порівняльних правознавчих досліджень.

По-друге, роль і значення парламенту в конституційному механізмі реалізації влади знаходить своє відображення в конституційно-правових основах та законодавчій базі функціонування цього законодавчого і водночас представницького колегіального органу. Конституційно-правовий статус парламенту та його повноваження закріплені в Основному Законі держави і є невід'ємною складовою конституційного життєстрою. Подібного роду досвід роботи, як відомо, є в багатьох державах світу (нині членами ООН є 193 країни), а з них близько 50 країн – мають двопалатні парламенти. [5, с.18]

За переконанням деяких дослідників, парламент за визначенням має бути повновладним авторитетним органом, порядок формування і роботи якого цілком підпорядкований завданням реалізації загальнонаціональних цілей.

По-третє, актуальність теми дослідження конституційно-правового статусу вищого (єдиного) законодавчого (представницького) органу влади країни, внутрішньої організації його діяльності зумовлена ще й тим, що нові економічні, політичні, соціальні тощо виклики знаходять своє природне відображення в діяльності парламенту, який, з одного боку, надає їм характер законодавчих установлень, а з іншого – є їх активним учасником.

Отже, статтю присвячено проблемі взаємозв'язку між парламентаризмом та конституціоналізмом як засадничими інститутами правових систем сучасності.

У своїй статті автор спирався на дослідження радянських і російських фахівців у галузі